

Historie, fikce a ideologie: analýza románu *Salai má pochyby*

Vypracoval: Michal Švantner

Předkládaná práce se zaměřuje na analýzu historického románu *Salai má pochyby* se zvláštním zřetelem ke vztahu historie a fikce. První část práce se věnuje tematizaci vztahu historického a literárního diskursu: mezi autory, o jejichž pojetí se autor opírá, patří Barthes, Hayden White, částečně i Ricoeur, Gadamer a další. Vztah ideologie a literatury je zase tematizován s pomocí textů Barthesových a Doleželových. Po této předběžné analýze následuje nastínění děje rozebíraného románu, analýza konstrukce textu a tematický rozbor. V následujícím bych se chtěl vyjádřit k několika bodům, které podle mého názoru vyžadují jisté objasnění.

Především v práci postrádám jasné vymezení toho, jak ideologii autor přesně chápe. Jde o pojem obtížený mnoha nejednoznačnostmi a jakési pojetí napříč autorovými různými formulacemi sice vysvítá (především v souvislosti s Barthesem), avšak přesnější vymezení tohoto pojmu – pokud jsem něco nepřehlédl – v práci není. Na str. 9 například čteme (jedná se o referát z Barthesa), že „historický diskurs ve své objektivistické poloze (...) si hraje na objektivní popis skutečnosti – a jako takový je ideologický“; tato pozice není samozřejmě tím spíše, že u Marxe stojí proti ideologii věda, tedy právě objektivní popis skutečnosti. Samostatná kapitola věnovaná pojmu ideologie by neškodila a stálo by za to přihlídnout i k oné reformulaci pojmu ideologie, kterou předložil Althusser (Althusserův žák Pierre Machérey ostatně vztahu literatury a ideologie věnoval samostatnou knihu). Na následující straně si nejsem jist, zda autor správně pochopil barthesovský pojem „efekt skutečnosti“, který je vymezen jako „ono podávání skutečnosti, jež je ve skutečnosti pouze nevyjádřeným signifikátem“ (str. 10) – u Barthesa se jedná o určitý narativní postup, spočívající ve zmiňování zdánlivě bezvýznamných detailů, nikoli o realistické psaní jako takové (tatáž dezinterpretace je i na str. 82: „Efekt reálného je u Barthesa spojen s realistickým způsobem psaní, tedy se zaměřením na referent a s potlačením znaků vypravěče i čtenáře“). Na str. 20 se píše, že Barthes „vychází ze dvou východisek, a to z lingvistické teorie textu a radikální postmoderní teorie“ – osobně bych pojem postmoderní teorie u Barthesa používal velmi opatrně.

Co se týče vlastní analýzy románu, dovolím si pedantskou, ale snad nikoli nepodstatnou poznámku. Autor píše: „Je třeba ovšem poznamenat, že román byl původně napsán v italštině. Proto budeme pro naše potřeby předpokládat, že překladatel dokázal distinktivní slohové rysy uchopit i v češtině“ (str. 45). To je ovšem přece jen trochu problém – překladatel se o to jistě asi snažil, ale jestli to dokázal, jak to dokázal, jaké prostředky využil, k jakým posunům došlo apod., o tom bez komparace s originálem nevíme nic. Spíše než (pro naše potřeby) něco předpokládat by asi bylo lepší upozornit čtenáře, že v následující analýze si nejsme jisti. Děláme-li stylistickou analýzu překladu a neznáme přítom originál, je takové upozornění dosti důležité.

Celkově se mi však zdá, že předložená práce obsahuje řadu velmi pěkných momentů: autor se věnuje inspirativnímu tématu, dokáže se „svými“ autory zajímavým způsobem polemizovat a aplikovat výsledky teoretické analýzy na konkrétní literární text. Předloženou práci navrhuji hodnotit jako **velmi dobrou**.

